

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

30 maja 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Monika Koba

SSN Roman Trzaskowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 30 maja 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
z 23 lutego 2022 r., I ACa 712/21,
w sprawie z powództwa B.Ł. i V.B.
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,

I. uchyla zaskarżony wyrok w pkt II (drugim) w części dotyczącej rozstrzygnięcia o apelacji pozwanego co do kwot po 10 942,84 zł (dziesięć tysięcy dziewięćset czterdzieści dwa złote 84/100), odpowiadających składkom na ubezpieczenia towarzyszące umowie kredytowej, oraz w pkt III (trzecim) i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Szczecinie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego;

II. w pozostałym zakresie oddala skargę kasacyjną.

Monika Koba

Marta Romańska

Roman Trzaskowski

(R.N.)

UZASADNIENIE

Powodowie V.B. i B.Ł. wnieśli o stwierdzenie, że umowa o kredyt hipoteczny nr [...] dla osób fizycznych [...] waloryzowany kursem CHF, którą 16 maja 2008 r. zawarli z Bankiem.1 SA (obecnie Bank SA) jest nieważna oraz o zasądzenie od Banku SA w W. na ich rzecz kwot po 137.969,24 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 6 października 2020 r., a ewentualnie o stwierdzenie nieważności postanowień umownych i regulaminowych, które ocenili jako abuzywne oraz zasądzenie na ich rzecz kwot po 50.524,41 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 6 października 2020 r. jako nadpłaconych rat za okres od 7 lipca 2008 r. do 3 marca 2020 r.

Pozwany Bank S.A. w W. wniósł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 28 czerwca 2021 r. Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim: (1) ustalił, że nieważna jest umowa nr [...] o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych [...] waloryzowany kursem CHF, zawarta przez powodów 16 maja 2008 r. z Bankiem.1 S.A w W., którego następcą prawnym jest pozwany; (2) zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwoty po 137.969,24 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 6 października 2020 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że 16 maja 2008 r. powodowie zawarli z Bankiem.1 S.A. w W. umowę nr [...] o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych [...] z przeznaczeniem na refinansowanie kredytu hipotecznego udzielonego przez inny bank oraz na kontynuację budowy domu jednorodzinnego. Kwota kredytu określona została na 258.570 zł, walutą waloryzacji kredytu był frank szwajcarski (CHF), okres kredytowania wynosił 264 miesiące (do 15 maja 2030 r.), a oprocentowanie ustalono według stawki bazowej LIBOR 3M dla waluty, w której został udzielony kredyt, powiększone o stałą marżę banku 0,90%.

Kwota kredytu wyrażona w walucie waloryzacji według kursu kupna tej waluty z tabeli kursowej Banku.1 SA na koniec 12 maja 2008 r. wynosiła informacyjnie 126.440,09 CHF. Wysokość kredytu wyrażona w CHF w dniu uruchomienia kredytu

mogła być jednak inna. Powodowie mieli spłacać raty kapitałowo-odsetkowe oraz raty odsetkowe w złotych po uprzednim ich przeliczeniu według kursu sprzedaży CHF w tabeli kursowej Banku.1 S.A., obowiązującego w dniu spłaty o godzinie 14:50.

Powodowie oświadczyli, że zostali dokładnie zapoznani z obowiązującymi w banku kryteriami zmiany stóp procentowych kredytów, z zasadami modyfikacji oprocentowania kredytu i w pełni je akceptują, tak samo jak zasady spłaty kredytu. Świadomi są też, że z kredytem waloryzowanym związane jest ryzyko kursowe, a jego konsekwencje wynikające z niekorzystnych wahań kursu złotego do walut obcych mogą mieć wpływ na wzrost kosztów obsługi kredytu.

Kredyt został uruchomiony w czterech transzach: 21 maja 2008 r. w kwocie 60.470,73 zł, odpowiadającej kwocie 29.779,94 CHF, 2 czerwca 2008 r. w kwocie 26.500 zł, odpowiadającej kwocie 13.007,41 zł CHF, 11 lipca 2008 r. w kwocie 80.000,01 zł, odpowiadającej kwocie 40.770,57 CHF, 2 grudnia 2008 r. w kwocie 91.599,27 zł, odpowiadającej kwocie 37.421,06 CHF.

Integralną częścią umowy był regulamin udzielania kredytów i pożyczek hipotecznych dla osób fizycznych w ramach [...] (dalej - regulamin). Według niego wysokość każdej raty odsetkowej lub kapitałowo-odsetkowej kredytu waloryzowanego kursem przyjętej waluty określona miała być w tej walucie, natomiast jej spłata miała nastąpić w złotych, po uprzednim jej przeliczeniu według kursu sprzedaży danej waluty, określonego w tabeli kursowej banku na dzień spłaty.

Powodowie nie mieli zdolności kredytowej pozwalającej uzyskać kredyt w złotym, a jednocześnie byli zapewniani przez pracowników banku o stabilności CHF, braku niebezpieczeństwa związanego z wahaniami kursu, gdyż te były nieznaczne. Nie byli informowani o zasadach ustalania kursu CHF przez bank, nie wydano im wzoru umowy. Po zawarciu umowy otrzymywali harmonogramy spłaty rat, waloryzowane kursem CHF. Od 21 maja 2008 r. do 15 stycznia 2020 r. spłacili kwotę 28.424,55 zł tytułem odsetek i 219.192,25 zł tytułem kapitału. W okresie od 21 maja 2008 r. do 25 lutego 2020 r. zapłacili kwoty: 2.068,56 zł prowizji, 517,14 zł prowizji za ubezpieczenie, 5.821,05 zł ubezpieczenia nieruchomości, 3.268,95 zł ubezpieczenia na życie, 12.278,55 zł za Pakiet Bezpieczna Spłata, 28.453,53 zł odsetki. 5 marca 2020 r. wpłacili kwotę 1.971,12 zł raty kapitałowej i 27,15 zł odsetek.

Sąd Okręgowy przytoczył art. 69 ust. 1 i 2 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (aktualny tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 1646, dalej - pr. bank.) i stwierdził, że ustalenia stron przewidujące waloryzację kwoty kredytu miały oparcie w art. 358¹ k.c., gdyż inna waluta niż polska może być miernikiem waloryzacji wartości świadczeń wyrażonych w złotym. Żadne z postanowień umownych, także wprowadzonych do umowy aneksem, nie określało zasad ustalania kursów waluty waloryzacji w umowie zawartej przez strony, nie wskazywało też, na jakiej podstawie powstają tabele kursowe banku. Bank miał zatem swobodę w ustaleniu tabeli kursów walut, według której przeliczał świadczenia zarówno własne, jak i powodów, spełniane w wykonaniu umowy. Takie ukształtowanie praw i obowiązków stron umowy prowadzi do jej nieważności, jako sprzecznej zarówno z art. 69 pr. bank., jak i z zasadą swobody umów (art. 353¹ k.c.), co sąd musi uwzględnić z urzędu.

Z uwagi na słabszą pozycję konsumenta w stosunkach umownych, dyrektywa 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz.UE 1993, L 95, s. 29; dalej - dyrektywa) zobowiązała państwa członkowskie Unii Europejskiej do ustanowienia mechanizmu zapewniającego, że wszelkie warunki umowne, które nie były indywidualnie z nim negocjowane, mogą być poddane kontroli w celu oceny ich nieuczciwego charakteru. Zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 sądy są zobowiązane do zbadania z urzędu, czy postanowienia umowy zawartej z konsumentem mają uczciwy charakter i do zaniechania stosowania nieuczciwych warunków umownych, aby nie wywierały one skutków wiążących wobec konsumenta.

Sąd Okręgowy przytoczył art. 385¹ § 1-4 k.c. i stwierdził, że z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. wynika – odmienna od ustalonej w art. 58 § 3 k.c. – sankcja w postaci częściowej bezskuteczności czynności prawnej, a dotycząca abuzywnych postanowień umowy. Nie wiążą one konsumenta, podczas gdy strony umowy są nią związane w pozostałym zakresie. Niedozwolone postanowienia umowne są zatem nieskuteczne, przy czym ich brak mocy wiążącej z reguły nie ma wpływu na skuteczność umowy, gdyż szczególna regulacja dla umów konsumenckich nie przewiduje możliwości oceny, czy bez tych postanowień strony zawarłyby umowę (art. 58 § 3 k.c.). Umowa może w całości okazać się nieskuteczna, jeżeli klauzula niedozwolona określa główne świadczenie strony.

Zdaniem Sądu Okręgowego, klauzule umowne kwestionowane przez powodów są niedozwolonymi postanowieniami umownymi w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., kształtują bowiem ich prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami przez uzależnienie warunków waloryzacji świadczenia od kompetencji silniejszej strony umowy - banku, a zatem przez nierównomierne rozłożenie uprawnień i obowiązków między partnerami stosunku obligacyjnego. Bank w umowie przyznał sobie prawo do jednostronnego regulowania wysokości świadczenia, które wypłaci powodom i rat kredytu denominowanego do CHF, które powodowie mają spłacać. Jednocześnie prawo banku do ustalania kursu waluty nie doznawało żadnych umownych ograniczeń w postaci skonkretyzowanych, obiektywnych i kontrolowalnych kryteriów zmian stosowanych kursów walutowych.

Gdy zaś chodzi o obciążenie powodów ryzykiem wahań kursu waluty waloryzacji, Sąd Okręgowy ocenił, że obowiązek informacyjny w zakresie ryzyka kursowego powinien zostać wykonany w sposób jednoznaczny i zrozumiały, tak aby konsument, który nie ma wiedzy ekonomicznej, wiedział, że zaciągnięcie kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej może spowodować, że będzie zmuszony zwrócić kwotę wielokrotnie wyższą od tej, którą pożyczył, mimo regularnych comiesięcznych spłat. Zgoda na takie ryzyko jest możliwa tylko wtedy, gdy konsument uzyska pełny obraz konsekwencji, jakie mogą wynikać z umowy. Powodom takie informacje nie zostały udzielone.

Według Sądu Okręgowego, unieważnienie klauzul zakwestionowanych w pozwie prowadzi nie tylko do zniesienia mechanizmu indeksacji (waloryzacji), ale również *de facto* w ogóle do zaniknięcia (całkowitego zniesienia) ryzyka kursowego, które jest bezpośrednio związane z indeksacją kredytu do pewnej waluty. Klauzule dotyczące ryzyka wymiany określają główny przedmiot umowy, w związku z czym, po ich wyeliminowaniu, umowa nie może obowiązywać.

Sąd Okręgowy ocenił, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 sprzeciwia się działaniom sądu, który stwierdziwszy nieuczciwy charakter postanowienia umownego, zmierzałby do uzupełnienia umowy przez zmianę jej treści. Nie jest obiektywnie możliwe zastosowanie w umowie kredytowej zawartej przez strony oprocentowania właściwego dla kredytów złotych niepodlegających waloryzacji

(zastąpienie stawki LIBOR stawką WIBOR). Ewentualne utrzymanie umowy kredytu hipotecznego z pominięciem niedozwolonych klauzul umownych byłoby możliwe tylko na wyraźne życzenie konsumenta, który uznałby taki skutek klauzul za korzystny dla siebie, co w tej sprawie nie miało miejsca.

Sąd Okręgowy uznał roszczenie powodów wywodzone z art. 405 w zw. z art. 410 § 2 k.c. za uzasadnione i zasądził na ich rzecz równowartość świadczeń, które spełnili na rzecz banku. Wysokość ich wpłat określił na podstawie niezakwestionowanych przez bank dokumentów, które przedstawili. Uznał przy tym, że wpłacone kwoty powinny być zwrócone pozostającym w nieformalnym związku powodom w częściach równych. O odsetkach ustawowych za opóźnienie od zasądzonej należności głównej Sąd orzekł na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 455 k.c.

Sąd Okręgowy ocenił, że roszczenie powodów nie ma charakteru okresowego i w związku z art. 5 ust. 3 ustawy z 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, powinien być do niego zastosowany 10-letni okres przedawnienia.

Wyrokiem z 23 lutego 2022 r. Sąd Apelacyjny w Szczecinie oddali apelację pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego z 28 czerwca 2021 r.

Sąd Apelacyjny zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego i ocenę prawną sprawy przedstawioną przez ten Sąd, a w szczególności pogląd, że postanowienia łączącej strony umowy, w zakresie, w jakim przewidują ustalanie kursu CHF na podstawie operacji przeliczeniowych banku, w wyniku których określana była wysokość zaciągniętego zobowiązania oraz wysokość rat kredytu, są klauzulami abuzywnymi w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. i w związku z tym, wobec stanowczego i świadomego oświadczenia powodów, nie wiążą ich jako konsumentów. O ile uzna się, że klauzula umownego przewalutowania dotyczy świadczenia głównego, może ona podlegać badaniu pod kątem abuzywności, jeżeli nie została wyrażona w jednoznaczny sposób (art. 385¹ k.c.). Wyznacznikiem dla dopuszczalności badania abuzywności klauzuli spreadowej jest ustalenie, czy konsument na podstawie jej treści mógł oszacować kwotę, którą będzie musiał świadczyć w przyszłości. W okolicznościach sprawy było to niemożliwe, w umowie

nie przedstawiono bowiem mechanizmu ustalania kursów walut przez bank. Skutkiem tego powodowie, w chwili zaciągania zobowiązania nie mieli możliwości przewidzieć sposobu ustalenia kursu w przyszłości, czy też zweryfikować zgodności sposobu ustalenia kursu z umową, a w konsekwencji ustalić wartości obciążającego ich świadczenia kredytowego. Taka redakcja postanowienia umownego przyznaje bankowi prawo do jednostronnego regulowania wysokości rat kredytu waloryzowanego kursem CHF przez wyznaczanie w tabelach kursowych kursu sprzedaży CHF oraz wartości spreadu walutowego. W umowie nie określono reguł ustalania kursu wymiany walut wskazanego w tabeli kursów banku. Postanowienia umowy nie przewidują wymogu, aby wysokość kursu ustalanego przez bank pozostawała w określonej relacji do bieżącego kursu CHF ukształtowanego przez rynek walutowy lub na przykład kursu średniego publikowanego przez Narodowy Bank Polski. Oznacza to, że bankowi pozostawiona została dowolność wyboru kryteriów ustalania kursu CHF w jego tabelach kursowych, a przez to kształtowania wysokości zobowiązań klientów, których kredyty waloryzowane są kursem CHF. Czynniki obiektywne, a zatem sprawdzalne z punktu widzenia konsumenta, jak w szczególności wysokość rynkowych kursów wymiany CHF, tylko częściowo wpływały na ostateczny koszt kredytu ponoszony przez konsumenta. Postanowienie dotyczące klauzuli przeliczeniowej i spreadowej nie zostało zredagowane w sposób jednoznaczny.

Powodowie przy zawarciu umowy nie byli w stanie określić poziomu ryzyka kursowego, jakie wiązało się z przyjętym w niej mechanizmem ustalania wartości ich świadczenia w ciągu wieloletniego wykonywania umowy. Bank nie wykazał, że przed zawarciem umowy, gdy wykonywał obowiązki informacyjne, przedstawił powodom rzetelnie możliwość znacznych wahań kursu waluty przyjętej za podstawę przeliczenia świadczeń. Sposób prezentacji symulacji spłaty kredytu i ryzyka zmiany kursu CHF, zapewnienia pracowników banku o bezpieczeństwie oferowanego produktu oraz korzyściach, jakie dla kredytobiorców niesie zawarcie kredytu na zaproponowanych warunkach i poprzestanie na odebraniu od nich oświadczenia, że powodowie świadomi są ryzyka kursowego, nie pozwala przyjąć, by mogli oni zakładać, że w przyszłości dojdzie do gwałtownych, radykalnych zmian kursowych, w wyniku czego drastycznie wzrośnie wartość ich świadczenia na rzecz banku.

Według art. 5 dyrektywy 93/13, w przypadku umów, w których wszystkie lub niektóre z przedstawianych konsumentowi warunków wyrażone są na piśmie, warunki te muszą zawsze być sporządzone prostym i zrozumiałym językiem. Wszelkie wątpliwości co do treści warunku należy interpretować na korzyść konsumenta. Norma ta ma zastosowanie także wówczas, gdy warunek jest objęty zakresem stosowania art. 4 ust. 2 tej dyrektywy 93/13.

Rażąco sprzeczne z interesem konsumenta i naruszające dobre obyczaje jest samo skonstruowanie mechanizmu ustalania wartości świadczenia jednostronnie przez bank, narusza to bowiem równość kontraktową, dając przedsiębiorcy wpływ na kształtowanie obowiązków umownych konsumenta.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że oceny abuzywności umowy dokonuje się według stanu z daty jej zawarcia. Bezprawności klauzuli spreadowej nie znosi zatem wejście w życie art. 4 ustawy z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 165, poz. 984, dalej - ustawa antyspreadowa) w zw. z art. 69 ust. 4a pr. bank. w brzmieniu obowiązującym od 26 sierpnia 2011 r. Ustawa ta weszła w życie po podpisaniu umowy będącej przedmiotem oceny w niniejszej sprawie, co nie wyłącza możliwości powoływania się na abuzywność klauzul związanych z niejasnym i jednostronnym sposobem określania kursu waluty, po jakim ma być dokonywana spłata, zawartych w umowach kredytowych, które podpisane i realizowane były jeszcze przed jej wejściem w życie. Art. 4 ustawy antyspreadowej stanowi, że w przypadku kredytów zaciągniętych przez kredytobiorcę lub pożyczkobiorcę przed dniem wejścia w życie tej ustawy ma zastosowanie art. 69 ust. 2 pkt 4a oraz art. 75b pr. bank., w stosunku do tych kredytów, które nie zostały całkowicie spłacone - do tej części kredytu, która pozostała do spłacenia; w tym zakresie bank dokonuje bezpłatnie stosownej zmiany umowy kredytowej. Regulacje te odnoszą się jedynie do niezbędnych elementów umowy kredytowej oraz uzupełnienia w drodze zmiany umowy - umów zawartych przed wprowadzeniem do Prawa bankowego art. 69 ust. 2 pkt 4a. Nie stanowią argumentu, że doszło do sanowania istniejącej w dacie zawarcia umowy abuzywności postanowień umowy w tym zakresie.

Jeśli zostanie stwierdzone, że postanowienie umowne jest nieuczciwe,

a umowa bez takiego postanowienia nie może być wykonywana, to przepis art. 6 dyrektywy 93/13 wymaga takiej interpretacji norm prawa krajowego, która pozwoli na stwierdzenie nieważności umowy także w przypadku, gdy prawo krajowe sankcji nieważności nie przewiduje. Wyeliminowanie z umowy postanowień dotyczących ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadał chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu. O zaniknięciu ryzyka kursowego można byłoby mówić w sytuacji, gdy skutkiem eliminacji niedozwolonych klauzul kształtujących mechanizm indeksacji dojdzie do przekształcenia kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej w zwykły (tzn. nieindeksowany) kredyt złotowy, oprocentowany według stawki powiązanej ze stawką LIBOR. Wykluczone jest, jako sprzeczne z celem dyrektywy 93/13, zastąpienie przez sąd klauzul abuzywnych np. kursem średnim waluty obcej z dnia wymagalności roszczenia ogłaszanych przez NBP. Ryzyko przedsiębiorcy stosującego abuzywne klauzule byłoby bowiem w razie ich eliminacji ze stosunku umownego niewielkie i nie zniechętałoby przedsiębiorców do stosowania nieuczciwych klauzul w przyszłości. Zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, wyeliminowanie z umowy niedozwolonych klauzul prowadzi do tak istotnego jej zniekształcenia, że nie może ona być utrzymana. Wola konsumenta, który uważa, iż stwierdzenie nieważności całej umowy nie jest dla niego niekorzystne, przeważa przy tym nad wdrożeniem systemu ochrony, takiego jak zastąpienie nieuczciwego postanowienia i utrzymanie umowy w mocy.

Sąd Apelacyjny za chybiony uznał zarzut naruszenia art. 58 k.c. i art. 385¹ k.c. Stwierdził, że treść czynności prawnej zawartej z udziałem wzorca podlega takim samym ogólnym ograniczeniom i kontroli, jak treść każdej innej czynności prawnej, czyli m.in. z uwzględnieniem kryteriów oceny wynikających np. z art. 5, 58, 353¹, 385², 388 k.c. Sąd Apelacyjny za bezzasadny uznał pogląd, że tam gdzie możliwe jest uznanie danej klauzuli za abuzywną, wyłączona jest oparta o art. 58 k.c. kontrola czynności prawnej pod względem nieważności. Art. 385¹ k.c. nie odnosi się do sytuacji, w których dane postanowienie umowy jest sprzeczne z ustawą lub ma na celu jej obejście. W takim przypadku zasadna jest ocena tego postanowienia na

podstawie art. 58 § 1 k.c. Postanowienie zaś sprzeczne z dobrymi obyczajami w rozumieniu art. 385¹ k.c. musi być zgodne z ustawą. Jeśli po zastosowaniu sankcji bezskuteczności przewidzianej w art. 385¹ k.c. i eliminacji niedozwolonych postanowień umownych powstanie stosunek prawny, którego cel lub treść sprzeciwiałyby się właściwości stosunku prawnego, ustawie lub zasadom współżycia społecznego, to musi on być uznany za nieważny. Nie ma bowiem żadnego znaczenia czy nieważność ta wynika z pierwotnego ukształtowania woli stron czy też do powstania takiego stosunku doszło na skutek bezskuteczności części postanowień umownych.

Sąd Apelacyjny nie podzielił również poglądu pozwanej, iż powodowie nie wykazali, w jakim zakresie każde z nich dokonywało wpłat. Skoro bowiem od chwili zawarcia umowy do dnia wydania wyroku pozostawali w nieformalnym związku partnerskim, oboje zaciągnęli zobowiązanie kredytowe, wspólnie i - jak konsekwentnie twierdzą - w częściach równych regulowali należności z tytułu prowizji, ubezpieczenia kredytu oraz spłaty poszczególnych rat kredytowych, to spełnione świadczenia powinny im być zwrócone w częściach równych.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego z 23 lutego 2022 r. powód zarzucił, że orzeczenie to zostało wydane z naruszeniem prawa procesowego, tj. art. 382 k.p.c. w zw. z art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz w zw. z art. 156¹ k.p.c. przez przyjęcie, że powodowie zrozumieli i zaakceptowali skutki nieważności umowy, chociaż Sądy *meriti* im ich nie wyjaśniły.

Pozwany zarzucił także, że zaskarżony wyrok został wydany z naruszeniem prawa materialnego, tj.: - art. 385¹ § 1 i 3 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i ust. 2 pkt 4a pr. bank. oraz dyrektywy 93/13 i w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. przez brak rozróżnienia klauzuli indeksacyjnej (§ 1 ust. 3 i 3A) od klauzul przeliczeniowych (§ 10 ust. 5 umowy), podczas gdy przesądzenie, że postanowienia dotyczące różnicy kursowej mają niedozwolony charakter, nie oznacza abuzywności postanowień dotyczących ryzyka walutowego (indeksacji jako takiej) i nie wymaga eliminacji indeksacji z umowy, co skutkowało zaniechaniem dokonania oceny poszczególnych postanowień umowy indywidualnie pod kątem przesłanek z art. 385¹ § 1 k.c.; - art. 385¹ § 1 i 3 k.c. w zw. z art. 3 ust. 1 i art. 4 ust. 1 dyrektywy 93/13 przez nieprawidłowe

ustalenie treści przesłanki jednoznaczności i uznanie, że adekwatność informacji przekazanych przy zawieraniu umowy podlega ocenie przy uwzględnieniu wiedzy z chwili obecnej, podczas gdy ocena ta powinna być dokonywana wyłącznie w oparciu o okoliczności istniejące na dzień zawarcia umowy, pomijając późniejsze, nieprzewidywalne wówczas zdarzenia (takie jak np. kryzys ekonomiczny z końcówki 2008 r., czy wzrost kursu na skutek pandemii COVID-19); - art. 385¹ § 1 k.c. oraz art. 385² k.c. oraz art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. przez przyjęcie, że postanowienia umowy odnoszące się do ryzyka walutowego oraz spreadu walutowego są bezskuteczne z uwagi na ich abuzywność; - art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c. oraz art. 6 dyrektywy 93/13/EWG przez przyjęcie, że umowa kredytu jest w całości nieważna (bezskuteczna) w związku z uznaniem niektórych postanowień umowy za niedozwolone zgodnie z art. 385¹ § 1 i 2 k.c., podczas gdy art. 385¹ § 2 k.c. stanowi, że strony są związane umową w pozostałym zakresie; - art. 65 § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 3 pr. bank., art. 358 § 2 k.c. oraz z motywem 13 i art. 5 dyrektywy 93/13 przez uznanie, że kurs średni NBP nie jest właściwy do zastosowania w umowie kredytu, mimo że na skutek eliminacji z umowy postanowień odwołujących się do tabel kursowych banku, do przeliczenia wypłaconej w złotych kwoty na walutę indeksacji oraz do spłaconej części kredytu możliwe jest zastosowanie kursów publikowanych przez NBP, natomiast art. 358 § 2 k.c. korzysta z domniemania uczciwości; - art. 358 § 2 k.c. w zw. z art. XXVI i XLIX ustawy z 23 kwietnia 1964 r. - Przepisy wprowadzające kodeks cywilny (Dz.U. 1964 nr 16 poz. 94) oraz z motywem 13 i art. 5 dyrektywy 93/13 przez pominięcie okoliczności, że w polskim porządku prawnym istnieje zarówno zwyczaj stosowania dla rozliczeń kursu średniego NBP, jak i norma dyspozytywna pozwalająca zniwelować problem braku kursu w umowie, w wypadku niemożności odtworzenia jej treści w drodze wykładni, przy czym bez znaczenia pozostaje, że umowa kredytu została zawarta przed wejściem w życie art. 358 § 2 k.c., ponieważ za takim rozwiązaniem przemawia przyjęta w polskim prawie zasada bezpośredniego działania ustawy nowej w odniesieniu do stosunku prawnego o charakterze ciągłym (art. XLIX); - art. 189 k.p.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 i 2 k.c. przez uznanie, że bezskuteczność kwestionowanych klauzul umownych skutkuje brakiem możliwości

obowiązywania umowy, wobec jej sprzeczności z naturą stosunku prawnego, chociaż nie było podstaw do eliminacji z umowy klauzuli indeksacyjnej, a umowa powinna zostać utrzymana w mocy bowiem jej obowiązywanie było prawnie możliwe; - art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 pr. bank. przez uznanie, że umowa kredytu jest nieważna z uwagi na sprzeczność z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa, naturą stosunku w zakresie postanowień dotyczących przelicznika waluty, podczas gdy postanowienia te są zgodne z prawem, a ponadto ich hipotecznie usunięcie z umowy nie powoduje, że umowa jest nieważna, gdyż przesądzenie o nieważności tzw. klauzul przeliczeniowych nie oznacza, iż umowa staje się w całości nieważna; - art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 5 k.c. oraz art. 6 dyrektywy 93/13 w zw. z art. 2 oraz art. 32 Konstytucji RP oraz art. 2 i art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz art. 189 k.p.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie i bezpodstawne ustalenie nieważności umowy, w sytuacji, gdy zastosowanie tak daleko idącej sankcji oznacza naruszenie podstawowych zasad porządku prawnego, jakimi są zasada równości, zasada pewności prawa i zasada proporcjonalności, które to zasady wynikają również z art. 2 oraz art. 32 Konstytucji RP oraz z art. 2 i art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej; - art. 405 k.c. w zw. z art. 410 k.c. i art. 411 pkt 2 k.c. oraz art. 806 k.c. w zw. z art. 806 § 1 k.c., art. 69 pr. bank. oraz art. 58 § 1 i 3 k.c. przez brak rozróżnienia stosunku umowy kredytu i umów ubezpieczenia, co skutkowało błędnym ustaleniem, iż stwierdzenie nieważności umowy kredytu waloryzowanego kursem CHF pociąga za sobą upadek również umów ubezpieczeniowych i powstaniem roszczenia restytucyjnego po stronie kredytobiorcy, pomimo iż na rzecz konsumenta była świadczona przez podmiot trzeci (ubezpieczyciel) realna ochrona przez cały okres trwania stosunku.

Pozwany wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skoro profesjonalnie reprezentowani w sprawie powodowie w toku postępowania przed Sądami obu instancji konsekwentnie podtrzymywali stanowisko, że znane są im skutki stwierdzenia nieważności umowy kredytowej zawartej

z pozwanym, a oświadczenia te składali w sytuacji, gdy o umowach zawieranych według zbliżonych wzorców kilkakrotnie wypowiedział się Trybunał Sprawiedliwości UE i wielokrotnie Sąd Najwyższy, to nie sposób przyjąć, że te deklaracje powodów były nieuświadomione co do ich następstw. Bezzasadne są zatem zarzuty pozwanego, w których z odwołaniem się do art. 382 k.p.c. w zw. z art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz w zw. z art. 156¹ k.p.c., utrzymuje, że oświadczenia powodów o braku woli podtrzymania relacji umownej z pozwanym nie były poprzedzone stosownymi pouczeniami.

Bezzasadnie pozwany zarzuca, jakoby Sąd Apelacyjny w związku z oceną postanowień umownych nie dokonał należytego rozróżnienia między klauzulą indeksacyjną (§ 1 ust. 3 i 3A) i klauzulami przeliczeniowymi (§ 10 ust. 5 umowy). Sąd Apelacyjny, tak samo jak Sąd Okręgowy, odrębnie rozważył właściwości tych klauzul i określił przyczyny, z uwagi na które cechują się abuzywnością. Gdy chodzi o klauzulę indeksacyjną, to abuzywność tę dostrzegł w przerzuceniu na powodów ryzyka zmiany kursu waluty indeksacji bez zastrzeżenia jakichkolwiek jego granic, przy niedostatecznym pouczeniu powodów o skali ryzyka, jakie wiązało się z nawiązaniem długotrwałego stosunku umownego, w którym wartość świadczeń, które będą spełniać zależna była od kursu waluty kształtowanego bez związku z czynnikami wpływającymi na siłę nabywczą waluty, w której pobierają wynagrodzenie.

Gdy zaś chodzi o klauzule przeliczeniowe, to ich abuzywność wynikała z pozostawienia w gestii pozwanego decyzji o określeniu kursu waluty indeksacji, według którego będą przeliczane świadczenia stron, bez przedstawienia powodom zasad, jakimi pozwany będzie się kierował konstruując te tabele oraz z tego, że klauzule zastrzegały przeliczenie świadczeń po kursach kupna i sprzedaży, z upoważnieniem pozwanego do pobierania dodatkowego wynagrodzenia z uwagi na stosowany przez niego spread. Zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 385¹ § 1 i 3 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i ust. 2 pkt 4a pr. bank. oraz dyrektywy 93/13 oraz w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. nie został zatem zasadnie podniesiony.

O tym, jaki jest zakres obowiązku informacyjnego banku, który zawiera z konsumentami umowę długoterminową na wysoką kwotę kredytu, waloryzowaną

kursem waluty obcej, wypowiadał się Trybunał Sprawiedliwości UE, a Sąd Apelacyjny trafnie to orzecznictwo przytoczył. W świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE, art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 powinien być rozumiany jako nakazujący nie tylko, by dany warunek był zrozumiały dla konsumenta z gramatycznego punktu widzenia, ale także, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu wymiany waluty obcej, do którego odnosi się ów warunek, a także związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach dotyczących uruchomienia kredytu, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne. Warunek ten jest spełniony, jeżeli przedsiębiorca dostarczył kontrahentowi przed zawarciem umowy wystarczających i dokładnych informacji pozwalających na to, aby przeciętny konsument właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny był w stanie zrozumieć konkretne działanie przedmiotowego mechanizmu finansowego i oszacować w ten sposób, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, potencjalnie istotne konsekwencje ekonomiczne takich warunków dla swoich zobowiązań finansowych w całym okresie obowiązywania tej umowy. Przestrzeganie przez przedsiębiorcę wymogu przejrzystości, o którym mowa w art. 4 ust. 2 i art. 5 dyrektywy 93/13, musi być oceniane przez odwołanie się do informacji dostępnych temu przedsiębiorcy w dniu zawarcia umowy z konsumentem, jednak od banku, jako profesjonalisty w dziedzinie operacji na rynkach finansowych, należy wymagać zdolności przewidywania zdarzeń, które tymi rynkami mogą zachwiać, czego skutki odczuje nie tylko bank, lecz i jego kontrahenci. Ze szczególną ostrożnością banki powinny traktować konsumentów wiążących się z nimi umowami na wiele lat, gdyż w takiej perspektywie kryzysy społeczne czy ekonomiczne są oczywiście możliwe albo nawet nieuniknione, a jeśli przy tym weryfikacja zdolności kredytowej konsumenta do spłacenia kredytu w walucie, w której zarabia (złoty) nie wypada pomyślnie, to wysoce prawdopodobne staje się, że niekorzystne kształtowanie się kursu waluty waloryzacji może zachwiać całym jego budżetem i uniemożliwić wywiązanie się z umowy. Niezależnie od tego, że ryzyko wahań kursu waluty indeksacji powinno być rozłożone na obie strony umowy i ograniczane, to przed zawarciem umowy konsument o jego wystąpieniu musi być rzetelnie poinformowany, bez zapewnień

o jego minimalnej skali..

W judykaturze Sądu Najwyższego obecnie dominuje pogląd, że klauzule kształtujące mechanizm indeksacji, zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej (denominowanego w walucie obcej), określają główne świadczenie kredytobiorcy (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20; z 21 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22). Pogląd ten uwzględnia stanowisko Trybunału Sprawiedliwości UE, w orzecznictwie którego podkreśla się, że za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu „głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i z tego względu ją charakteryzują (zob. wyroki TSUE z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Kásler i Káslerné Rábai, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, Matei, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, Van Hove, pkt 33; z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriuc i in., pkt 35). Za postanowienia główne w umowie kredytowej uznawane są klauzule indeksacyjne (waloryzacyjne), jak i postanowienia odnoszące się do ustalonego w walucie obcej mechanizmu waloryzacji świadczeń (określane niekiedy jako „klauzule ryzyka walutowego”), powodujące obciążenie kredytobiorcy – konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu (zob. wyroki TSUE z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriuc i in., pkt 37; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai, pkt 48; z 3 października 2019 r., C-260/18, Dziubak, pkt 44).

Sąd Najwyższy wyjaśnił (zob. np. wyroki z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 7 listopada 2019 r., IV CSK 13/19; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21), że postanowienia umowy (regulaminu), określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych, kształtują bowiem prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Sprzeczność z dobrymi obyczajami i naruszenie

interesów konsumenta polega w tym przypadku na uzależnieniu wysokości świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od swobodnej decyzji banku. Zarówno przeliczenie kwoty kredytu na złotówki w chwili jego wypłaty, jak i przeliczenie odwrotne w chwili wymagalności poszczególnych spłacanych rat, służy bowiem określeniu wysokości świadczenia konsumenta. Takie postanowienia, które uprawniają bank do jednostronnego ustalenia kursów walut, są nietransparentne i pozostawiają pole do arbitralnego działania banku. W ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron. Skonstruowane w ten sposób, w ślad za wzorcem stosowanym przez bank, uregulowania umowne są niedopuszczalne, a z ustaleń Sądów *meriti* wynika, że swoboda przedsiębiorcy (banku) w ustaleniu kursów waluty indeksacji była pełna.

Abuzywne klauzule indeksacyjne są od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść kredytobiorcy, chyba że następnie udzieli on świadomej i wolnej zgody na te klauzule i w ten sposób przywróci ich skuteczność z mocą wsteczną (zob. uchwałę siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasada prawna – z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56). Powodowie takiej zgody nie udzielili.

Jeżeli eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji regulacji umownej, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć treści praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, iż strony pozostają związane pozostałą częścią umowy. Koresponduje to z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, który przewiduje, że nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22).

W wyroku z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, Bank BPH S.A., Trybunał Sprawiedliwości UE orzekł, że wykładni art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy dokonywać w ten sposób, że z jednej strony nie stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy usunął jedynie nieuczciwy element warunku umowy zawartej

między przedsiębiorcą a konsumentem, w wypadku gdy odstraszający cel tej dyrektywy jest realizowany przez krajowe przepisy ustawowe regulujące korzystanie z niego, o ile element ten stanowi odrębne zobowiązanie umowne, które może być przedmiotem indywidualnej kontroli pod kątem nieuczciwego charakteru. Z drugiej strony przepisy te stoją na przeszkodzie temu, by sąd odsyłający usunął jedynie nieuczciwy element warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, jeżeli takie usunięcie sprowadzałoby się do zmiany treści tego warunku poprzez zmianę jego istoty.

W razie stwierdzenia abuzywności klauzuli ryzyka walutowego i klauzul przeliczeniowych utrzymanie umowy nie jest możliwe z prawnego punktu widzenia, zwłaszcza wówczas, gdy unieważnienie tych klauzul doprowadziłoby nie tylko do zniesienia mechanizmu indeksacji oraz różnic kursów walutowych, ale również – pośrednio – do zaniknięcia ryzyka kursowego, które jest bezpośrednio związane z indeksacją kredytu do waluty. W konsekwencji art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie stoi na przeszkodzie temu, aby sąd krajowy, po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru niektórych warunków umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i oprocentowanego według stopy procentowej bezpośrednio powiązanej ze stopą międzybankową danej waluty, przyjął, zgodnie z prawem krajowym, że ta umowa nie może nadal obowiązywać bez takich warunków z tego powodu, iż ich usunięcie spowodowałoby zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy (zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 14 marca 2019 r., C-118/17, pkt 52; z 5 czerwca 2019 r., C-38/17, HS, pkt 43; z 3 października 2019 r., C-260/18, pkt 44 i 45; wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/19).

W uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów – zasada prawna – z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 (OSNC 2021, nr 9, poz. 56) Sąd Najwyższy po przytoczeniu adekwatnego orzecznictwa wyjaśnił, że zastąpienie klauzul niedozwolonych rozwiązaniami przewidzianymi w innych przepisach wchodzi w rachubę tylko wtedy, gdy: 1) po wyłączeniu klauzuli abuzywnej umowa nie może obowiązywać, o czym decyduje obiektywne podejście w świetle prawa krajowego, a zatem wola jednej ze stron, w tym konsumenta, nie ma w tym zakresie rozstrzygającego znaczenia; 2) całkowity upadek umowy naraża konsumenta na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”, w świetle okoliczności istniejących lub możliwych do przewidzenia

w czasie sporu, z uwzględnieniem rzeczywistych i bieżących interesów konsumenta i z zastrzeżeniem, że „do celów tej oceny decydująca jest wola wyrażona przez konsumenta w tym względzie” w tym sensie, że jeżeli sąd poinformował konsumenta w sposób obiektywny i wyczerpujący o skutkach prawnych oraz szczególnie szkodliwych skutkach ekonomicznych, jakie może mieć dla niego unieważnienie umowy, sąd ten nie może, po uwzględnieniu jego woli stwierdzenia nieważności umowy, sprzeciwić się zrzeczeniu się przez niego ochrony przyznanej im przez dyrektywę 93/13; 3) istnieje przepis dyspozytywny albo przepis „mający zastosowanie, gdy strony danej umowy wyrażą na to zgodę”, który mógłby zastąpić wyłączone niedozwolone postanowienie umowne, umożliwiając utrzymanie umowy (z korzyścią dla konsumenta); jeżeli niedozwolone postanowienie umowne odzwierciedlało obowiązujący przepis ustawowy mający zastosowanie w przypadku porozumienia stron, w rachubę wchodzi także zastąpienie niedozwolonego postanowienia „tym stanowiącym punkt odniesienia przepisem ustawowym w nowym brzmieniu przyjętym już po zawarciu umowy”.

Oceniana w niniejszej sprawie umowa bez dotkniętych abuzywnością tzw. klauzul przeliczeniowych do waluty obcej nie może nadal obowiązywać. Jest tak dlatego, że ich wyeliminowanie prowadzi także do upadku klauzuli ryzyka walutowego, charakterystycznego dla umowy kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, co jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze niż zamierzone przez strony, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu. Bez postanowień określających sposób wyznaczenia kursu miarodajnego do przeliczenia złotówki na franki szwajcarskie i na odwrót (bez uzupełnienia związanej z tym luki), klauzule przewidujące indeksację (ucieleśniające też ryzyko walutowe), w ogóle nie mogą wyrzucić skutku (np. wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18 i z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22). Po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe (np. wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, z. B, poz. 20, z 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22, z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22 i II CSKP 382/22, z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22, z 20 maja 2022 r., II CSKP

796/22, z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22, z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, z 10 marca 2023 r., II CSKP 1017/22, z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1016/22, z 25 maja 2023 r., II CSKP 1311/22, z 6 czerwca 2023 r., II CSKP 1159/22, z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22, z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22, z 8 listopada 2023 r., II CSKP 1530/22, z 21 listopada 2023 r., II CSKP 1675/22 i II CSKP 701/23, z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22, i II CSKP 1753/22, z 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22, z 24 stycznia 2024 r., II CSKP 1496/22, z 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22). Skoro powodowie konsekwentnie opowiadali się za upadkiem umowy, to Sądy *meriti* nie mogły przyjąć, że naraża ich to na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”. Z tych względów uzupełnienie luk w umowie nie było możliwe.

W judykaturze wielokrotnie wskazywano przy tym na niedopuszczalność zastąpienia niedozwolonych postanowień kursowych przez sięgnięcie do art. 358 § 2 k.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 27 maja 2022 r., II CSKP 395/22, z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1027/22, z 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22), do przepisów o charakterze ogólnym, przewidujących, iż skutki wyrażone w treści czynności prawnej są uzupełniane w szczególności przez skutki wynikające z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów, które nie stanowią przepisów dyspozytywnych lub przepisów mających zastosowanie, jeżeli strony umowy wyrażą na to zgodę (zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, pkt 62 oraz pkt 3 sentencji, z 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 77, z 12 stycznia 2023 r., C-395/21, D.V., pkt 63, 65 i z 16 marca 2023 r., C-6/22, M.B. i in., pkt 56), wykładni oświadczeń woli (art. 65 k.c.) czy art. 41 Prawa wekslowego (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 27 maja 2022 r., II CSKP 395/22, z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1027/22, i z 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22. W wyroku z 18 listopada 2021 r., C-212/20, A.S.A., pkt 68, 70, 78, teza, Trybunał Sprawiedliwości UE stwierdził, że art. 5 i 6 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy, który stwierdził nieuczciwy charakter warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem w rozumieniu art. 3 ust. 1 tej dyrektywy, dokonał wykładni tego

warunku w celu złagodzenia jego nieuczciwego charakteru, nawet jeśli taka wykładnia odpowiadałaby wspólnej woli stron.

Wobec niedostatecznych w tym zakresie ustaleń faktycznych Sądów *meriti* i braku adekwatnych rozważań prawnych, nie sposób odeprzeć zarzutu naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 405 k.c. w zw. z art. 410 k.c. i art. 411 pkt 2 k.c. oraz art. 806 k.c. w zw. z art. 806 § 1 k.c., art. 69 pr. bank. oraz art. 58 § 1 i 3 k.c. Sąd Okręgowy, którego ustalenia zaakceptował Sąd Apelacyjny, przytoczył postanowienia umowy kredytowej, w których strony określiły ubezpieczenia, jakie będą towarzyszyły umowie kredytowej oraz wysokość składek, jakie z tego tytułu powodowie zapłacą. Z ustaleń tych niejasno wynika przedmiot i zakres ochrony udzielanej na podstawie ubezpieczeń, trudno zatem jednoznacznie ocenić, jaka była ich konstrukcja i związek z umową kredytową oraz czy i w jakim stopniu powodowie byli beneficjentami ochrony, którą ubezpieczenia te tworzyły za opłacone w związku z ich zawarciem składki, niezależnie od tego, czy powodowie zapłacili je samodzielnie ubezpieczycielowi czy przekazał mu je w ich imieniu pozwany, przeznaczając na ten cel część środków pochodzących z udzielonego powodom kredytu. Na kwotę zasądzoną zwrotnie na rzecz powodów przez Sąd Okręgowy złożyły się jednak także kwoty odpowiadające tym składkom, co jednak nie zostało poprzedzone przez Sąd Okręgowy należyтым zbadaniem treści i charakteru umów ubezpieczenia, na poczet których składki zostały przekazane.

Zarzut niedostatecznego rozważenia powyższych okoliczności został podniesiony przez pozwanego w apelacji od wyroku Sądu Okręgowego, w której pozwany zarzucał, że bezzasadnie doszło do zasądzenia na rzecz powodów nie tylko zwrotu rat kapitałowo-odsetkowych, ale także prowizji oraz składek i opłat z tytułu ubezpieczeń i zabezpieczeń kredytu, co nie zostało w żaden sposób uzasadnione (art. 327¹ § 1 pkt 2 k.p.c.), chociaż np. ubezpieczenia gwarantowały realną ochronę ubezpieczeniową przez czas ich trwania, stąd domaganie się ich zwrotu po wielu latach świadczenia ochrony ubezpieczeniowej nie pozostaje zasadne. Do przytoczonego zarzutu apelacji Sąd Apelacyjny zupełnie się nie odniósł.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w części odnoszącej się do zasądzonych na rzecz powodów kwot odpowiadających

połowie świadczeń spełnionych – według ustaleń Sądu Okręgowego – na poczet składek na ubezpieczenia towarzyszące umowie kredytowej (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.), a w pozostałym zakresie skargę kasacyjną pozwanego, jako bezzasadną, oddalił.

Monika Koba

Marta Romańska

Roman Trzaskowski

(R.N.)

[SOP]

[r.g.]